

IVAN SERGEJEVIČ
TURGENĚV
LOVCOVY
ZÁPISKY

LOVCOVY ZÁPISKY

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Anna Nováková – dědicové c/o DILIA, 1962

Cover © Jiří Miňovský – ARBE, 2018

© DOBROVSKÝ s. r. o., 2018

ISBN 978-80-7642-243-8 (pdf)

*Ivan
Sergejevič
Turgeněv*

LOVCOVY ZÁPISKY

TCHOŘ A KALINYČ

Kdo častěji chodíval z bolchovského újezdu do žizderského, toho možná zarazil nápadný rozdíl mezi typem lidí v Orelské gubernii a typem kalužským. Orelský sedláček je pomenší nahrbený nemluva a morous, žije v bídných osikových chatrčích, dělá na panském, s ničím neobchoduje, stravuje se špatně a chodí v láptích; kalužský sedlák platí obrok, žije si v prostorných chalupách z borových trámů, je vysoký, hledí zpříma, zvesela, tvář má pěkně vyholenou, obchoduje s olejem a kolomazí a o svátcích chodí v holinách. Orelská vesnice (máme na mysli východní část Orelské gubernie) leží obvykle uprostřed zoraných lánů, někde poblíž dolu, z něhož si jen tak ledajak zřídili špinavý rybník. Krom několika vrbových keřů, o které není nouze nikde, a dvou tří vytáhlých bříz není široko daleko stromku; chalupa na chalupě, na střechách náruče shnilé slámy... Kalužská vesnice oproti tomu je většinou v lese, chalupy tu stojí pěkně dál od sebe, jsou upravenější, krytinu mají dřevěnou. Vrata těsně doléhají, z plotu vzadu na dvorku nikdy nezůstane jen pár povalených planěk, které zvou na návštěvu kdejakou toulavou svini. I lovci se vede v Kalužské gubernii lépe. V Orelské gubernii vymizí poslední lesy

a remízky do nějakých pěti let a mokřiny už tam dávno nejsou; zato v Kalužské gubernii se hájené lesy táhnou na stovky verst a mokřiny na desítky, tam ještě nevyhynul ušlechtilý pták tetřev, tam ještě hnízdí dobromyslná sluka, tam čiperná koroptev prudkým vzlétnutím rozjaří a poleká střelce i psa.

Jezdívá jsem do žizderského újezdu na lov a jednou jsem se v polích setkal a seznámil s kalužským statkáříčkem, Polutykin se jmenoval, a byl to vášnivý lovec, a tudíž i výborný muž. Ne že by neměl i slabé stránky, toť se ví. Nebylo například bohaté nevěsty v gubernii, o kterou by se nebyl ucházel, a když mu dali košem a ukázali dveře, tu se srdcem zkrušeným svěřoval své trápení všem přátelům a známým, a rodičům nevěst dál posílal darem kyselé broskve a jiné nezralé plody, jež rodil jeho sad. Rád vyprávěl do nekonečna jednu a touž anekdotu, které si on sám sice považoval, ale která nikdy u nikoho nevyvolala ani záchvěv smíchu. Vynášel literární dílo Akima Nichamova a román Pinnu. Koktal. Svému psovi dal jméno Astronom. Místo jistě říkal jistotně a doma si zavedl francouzskou kuchyni, jejíž tajemství si jeho kuchař vyložil tak, že přirozenou chuť každého pokrmu musí co nejvíc změniti: maso u tohoto umělce chutnalo jako ryby, ryby jako houby, makarony jako střečný prach; zato každá mrkvička, která přišla do polévky, musela mít tvar kosočtverce nebo lichoběžníků; až na těchto několik nedostatků, které ostatně nestojí ani za zmínku, byl pan Polutykin, jak už řečeno, výborný muž.

Hned prvního dne, kdy jsme se seznámili, pozval mne na noc k sobě.

„Ke mně je to takových pět verst,“ dodal, „pěšky by to bylo daleko. Zajdeme si nejprve k Tchořovi.“ (Čtenář mi promine, že nezachovávám jeho koktání.)

„A kdo je to ten Tchoř?“

„Ale jeden můj sedlák. Bydlí kousek odtud.“

Vydali jsme se k němu. V lese, na upravené mýtině, stála Tchořova osamělá usedlost. Tvořilo ji několik roubených borových stavení, spojených plotem. Před celým průčelím hlavní chalupy

se táhl dlouhý přístřešek na tenkých sloupcích. Vystoupili jsme do chalupy. Přivítal nás asi dvacetiletý vysoký a hezký chasník.

„Á, Feďa! Co Tchoř, je doma?“ otázal se ho pan Polutykin.

„Ne, odjel do města,“ odvětil chlapec, a jak se usmíval, ukazoval řadu sněhobílých zubů. „Poroučíte zapřáhnout?“

„Tak jest, chlapče zlatá, zapřáhni. A přines nám trochu kvasu.“

Vešli jsme do světnice. Roubené stěny byly čisté, nikde tu nebyl nalepen jediný suzdalský obrázek; v rohu před těžkou ikonou ve stříbrném rámu mrkalo věčné světlo. Lipový stůl byl nedávno do hladka vydrhnut a vymyt, mezi trámy a po okenních rámech nepobíhali čiperní rusi a neschovávali se zádumčiví švábi. Chlapec za chvíli přišel s velkým bílým džbánem, plným dobrého kvasu, s ohromnou skývou pšeničného chleba a s hromádkou nakládáných okurek na dřevěné misce. Postavil to všechno na stůl, opřel se o dveře a jal se nás s úsměvem pozorovat. Ještě jsme ani všechno nedojedli, když se před chalupou ozval hrkot vozu. Vyšli jsme ven. Mladý, asi tak patnáctiletý červenolící kudrnáč seděl na kozlíku a jen taktak že zvládal dobře živého grošovaného hřebce. Kolem vozu stálo šest mladých obrů, kteří jako by si všichni navzájem i s Feďou z oka vypadli. „Všechno Tchořovi synové!“ podotkl Polutykin. „Samí Tchořici“ dodal Feďa, který vyšel hned za námi na zápraží, „a to ještě nejsou všichni: Potap je v lese a Sidor jel se starým Tchořem do města. Drž se, Vasjo,“ pokračoval, a platilo to mladému kočímu, „ujížděj tryskem, však vezeš pána. Jenom na hrbolech koukej jet pomalej, jinak polámeš vůz a roztřešeš pánovi vnitřnosti!“ Ostatní Tchořici se tiše zasmáli Feďkově troufalosti. „A teď mi podej Astronoma!“ slavnostně zvolal pan Polutykin. Feďa se zjevným potěšením vysoko vyzvedl strnule se usmívajícího psa a položil ho na dno žebříňáku. Vasja šlehl koně opratěmi a už jsme jeli. „Tuhle je má kancelář,“ řekl mi náhle pan Polutykin, ukazuje na nízký domek, „nechcete se podívat?“ – „Velmi rád.“ – „Teď je zavřená,“ poznamenal slézaje, „ale i tak stojí za vidění.“ Kancelář se skládala ze dvou prázdných místností. Odněkud zezadu ze dvorku přiběhl starý jednooký

hlídač. „Zdravíčko, Minajiči,“ pravil pan Polutykin, „tak kdepak máš vodu?“ Starý zmizel, ale v tu chvíli byl zpátky s lahví vody a dvěma sklenicemi. „Okuste, to je naše, dobrá, pramenitá,“ řekl mi pan Polutykin. Vypili jsme po sklenici a staroch se nám přitom hluboce klaněl. „No, a teď myslím můžeme jet,“ poznamenal můj nový přítel. „V téhle kanceláři jsem výhodně prodal kupci Amilujevovi čtyři děsjatiny lesa.“ Nasedli jsme a půl hodiny poté už jsme vjížděli na dvůr panského domu.

„Prosím vás,“ zeptal jsem se Polutykina při večeři, „proč ten váš Tchoř nežije pohromadě s ostatními rolníky?“

„To máte tak: Tchoř je inteligentní sedlák. Když mu před pětadvaceti lety vyhořela chalupa, přišel za mým nebožtíkem tatínkem a povídá: ‚Nikolaji Kuzmiči, jestli dovolíte, postavil bych si ve vašem lese na mokřině. Začnu vám od teďka platit slušný obrok.‘ – ‚Ale proč chceš stavět na mokřině?‘ – ‚Inu, rád bych; jenom mě ale na žádnou robotu už neračte posílat, Milosti, Nikolaji Kuzmiči, a obrok mi uložte, jaký sám uznáte.‘ – ‚Padesát rublů ročně!‘ – ‚Jak račte.‘ – ‚Ale koukej, ať platíš pořádně!‘ – ‚I pravdaže budu...‘ Tak si postavil chalupu na mokřině. A od těch dob mu lidé říkají Tchoř.“

„No a vzmohl se?“ tázal jsem se.

„Vzmohl. Dnes mi platí sto stříbrňáků a ještě mu asi přiřazím. Však už jsem mu kolikrát říkal: ‚Kdy už se konečně vyplatíš, Tchoři?‘ Ale kdepak on, šelma, tvrdí, že na to nemá, že nemá peníze. Ten mi bude povídat!“

Příštího dne jsme se hned po snídani vydali zase do lesa. Když jsme projížděli vesnicí, kázal pan Polutykin zastavit u nízké chaloupky a hezky nahlas křikl: „Kalinyči!“ – „Hnedky, jemnost-pane, hnedky,“ ozvalo se ze dvora, „jen co si zavážu láptě.“ Jeli jsme krokem. Za vsí nás dohonil asi čtyřicetiletý hubený dlouhán s malou zvrácenou hlavou. Byl to Kalinyč. Jeho dobromyslná snědá tvář, mírně podobaná, se mi zalíbila na první pohled. Kalinyč, jak jsem se pak dověděl, chodil s pánem každý den do lesa, nosil mu brašnu a někdy i pušku, dával pozor, kde hřaduje pernatá,

obstarával vodu, sbíral jahody, stavěl přístřešky, sháněl povoz. Pan Polutykin bez něho nemohl udělat krok. Kalinyč byl veliký dobrák a veselá kopa, pořád si něco pobrukoval, bezstarostně se rozhlížel kolem, trošinku huhňal, když se usmíval, mhouřil modré oči a přes tu chvíli se potahoval za řídkou špičatou bradku. Chodil zvolna, ale dělal velké kroky a zlehka se opíral o dlouhou tenkou hůl. Přes den se se mnou dal párkrát do řeči, prokazoval mi služby bez stínu podlézavosti, ale o svého pána pečoval jako o malé dítě. Když nás palčivé polední vedro přimělo hledat si úkryt, zavedl nás ke svému včelínu hluboko v lese. Odemkl nám chaloupku ověšenou svazky suchých voňavých bylin, ustlal nám na čerstvém seně a sám si nasadil na hlavu jakýsi pytlík se sítkou, vzal nůž, hrnek a oharek dřeva a šel nám do včelína uříznout pláštěv. Zapili jsme průzračný, teplý med pramenitou vodou a dali se ukolébat jednotvárným bzukotem včel a povídavým šelestem listů. – Probudil mě mírný závan větříku. Otevřel jsem oči a spatřil Kalinyče, jak sedí na prahu pootevřených dveří a nožem vyřezává lžičku. Dlouho jsem zálibně patřil na jeho tvář, mírnou a jasnou jako večerní obloha. Pan Polutykin se také probudil. Nevstali jsme hned. Je příjemné po dlouhém chození a zdravém spánku poležet si chvíli na seně – tělo si zemdleně hová, z tváře sálá mírný žár, sladká lenost klíží oči. Konečně jsme vstali a šli se zase toulat až do večera. Při večeři jsem znovu začal o Tchořovi a Kalinyčovi. „Kalinyč je jistotně dobrý chlap, snaživý a ochotný,“ řekl mi pan Polutykin. „Hospodářství ve velkém pořádku mít nemůže, vždyť já ho pořád tahám od práce. Každý den se mnou chodí do lesa. Jakkpak má potom hospodařit – však řekněte sám.“ Přisvědčil jsem a šli jsme spát.

Nazítří musel pan Polutykin odjet do města k soudní při se sousedem Pičukovem. Soused Pičukov mu odoral kus pole a na tom poli pak ještě zbil jednu jeho ženskou. Na lov jsem jel sám a navečer jsem zašel za Tchořem. Na prahu mě uvítal starý lysý muž, menší sukovitý ramenáč, sám Tchoř. Se zájmem jsem na něho pohlédl. V té tváři bylo něco sokratovského: totéž vysoké,

hrbolaté čelo, táž malá očka, týž tupý nos. Vešli jsme spolu do chalupy. Můj známý Feďa mi přinesl mléko a černý chléb. Tchoř usedl na lavici, začal si spokojeně hladit kučeravou bradu a pak se dal se mnou do řeči. Vypadal, že je si vědom svých předností: řeč i pohyby měl pomalé a občas se poťouchle pousmál do dlouhých knírů.

Rozprávěli jsme o setí, o úrodě, o tom, jak se lidem na vsi žije. On jako by se mnou ve všem souhlasil; já jsem z toho však za chvíli byl všecek nespůj a cítil jsem, že neříkám, co bych měl. A tak to bylo takové podivné. Tchoř se někdy vyjadřoval nejasně, snad z opatrnosti. Uvedu vám malou ukázkou naší rozmluvy:

„Ty, poslyš, Tchoři, copak že se nevyplatíš od svého pána?“ povídal jsem mu.

„A co z toho budu mít? Teď vím, kdo je můj pán, a vím, kolik mu platím. Náš pán je hodný člověk.“

„Ale na svobodě je přece jen líp,“ poznamenal jsem.

Tchoř na mne po očku pohlédl.

„Inu, pravdaže je,“ pravil.

„Tak proč se nevyplatíš?“

Tchoř zavrtěl hlavou.

„Poradte mi, vašnosti, za co se mám vyplatit.“

„Ale nepovídej, starý.“

„No a co – Tchoř bude svobodný člověk,“ pokračoval polohlasně jakoby pro sebe, „a každý holobrádek pak bude Tchořovi poroučet.“

„Však si ohol bradu taky.“

„Copak brada, brada je jak tráva, ta se dá posekat.“

„No tak vidíš.“

„A třeba bude z Tchoře rovnou kupec. Však kupci si pěkně žijou a taky mají brady.“

„Proč ne, vždyť ty přece také obchoduješ, že?“ optal jsem se ho.

„Inu, tak pomalinku, někdy s trochou oleje nebo kolomazi. A jakpak, vašnosti, neměl bych jít zapřáhnout?“ Ty jsi mi pěkný fiškus a řečí moc nenaděláš, pomyslel jsem si.

„Ne, není třeba,“ pravil jsem nahlas, „zítra si tu pochodím okolo, a tak jestli dovolíš, zůstanu u tebe na noc, přespím na seníku.“

„Jak je libo. Jen jestli budete mít na seníku dost pohodlí. Nakážu ženským, ať vám tam dají plachtu a podhlavník. Hej, ženské,“ křikl vstávaje, „pojďte sem. A ty, Feďo, běž s nimi. Ženské všechno spletou.“

Čtvrt hodiny poté mě Feďa doprovázel s lucernou na seník. Padl jsem do voňavého sena, pes se stočil u mých nohou. Feďa mi popřál dobré noci, dvířka vrzla a přibouchla se. Dosti dlouho jsem nemohl usnout. Ke dvířkům přišla kráva, párkrát si hlasitě odfoukla, pes na ni důstojně zavrčel, svině šla kolem a zádumčivě si chrochtala, kůň kdesi poblíž začal žvýkat seno a frkat... až konečně na mne přišlo spaní.

Časně zrána mě Feďa probudil. Ten veselý a čiperný chasník se mi tuze líbil, a pokud jsem si všiml, i starý Tchoř se v něm viděl. Oba si ve vši dobrotě jeden druhého dobírali. Starý mě přišel pozdravit. Byl ke mně mnohem vlídnější než předešlého dne, nevím, zda proto, že jsem strávil noc pod jeho střešou, či z nějakého jiného důvodu.

„Samovar už je na stole,“ řekl mi s úsměvem, „půjdeme na čaj.“

Usedli jsme ke stolu. Statná venkovská ženička, jedna z Tchořových snach, přinesla hrnec s mlékem. Jeden po druhém přicházeli do světnice všichni jeho synové.

„Ty máš ale chlapce jako jedle!“ poznamenal jsem.

„Ba,“ pravil, ukusuje si cukru, „na mě a na naši mámu si hádám stýskat nemůžou.“

„A všichni tu bydlí s tebou?“

„Všichni. Když to chtějí, ať si tu bydlí.“

„A všichni jsou ženatí.“

„Jenom támhleten větroplach se ženit ne a ne,“ – to platilo o Feďovi, který zase stál opřen o dveře. „No a Vaska, ten je ještě mladý, ten má času dost.“

„Co bych se ženil?“ namítl Feďa, „však mi nic nechybí. K čemu já potřebuju ženu? Leda na hádání, ne?“

„I jenom nemluv, však já tě znám! Ty tak nosit stříbrné prstýnky a vrtět se panským děvčatům okolo sukní. ,Necháte toho, vy nestydové!“ pokračoval starý, posměšně napodobuje pokojské. „Jako bych tě neznal, ty mazánku jeden!“

„A k čemu je ženská vůbec dobrá?“

„Ženská je na práci,“ vážně poznamenal Tchoř. „A aby mužovi posloužila.“

„Já žádnou posluhu nepotřebuju.“

„Jenom se nedělej, ty se máš moc rád! Jako bych tě neznal!“

„Tak si mě ožeň, když myslíš. Co? No tak! Pročpak mlčíš?“

„Tak dost, dost, ty kašpare. Myslíš, že to tuhle pána zajímá? Však já tě ožením, nic se neboj. A vy, vašnosti, se na nás nehoršete, vidíte ho, dítětko, kouska rozumu to nemá.“

Feda zavrtěl hlavou...

„Tchoř je doma?“ ozval se za dveřmi povědomý hlas a do světnice vstoupil Kalinyč s kytičkou lesních jahod, kterou natrhal pro svého přítele Tchoře. Staroch ho srdečně přivítal. Překvapeně jsem pohlédl na Kalinyče – nikdy bych nebyl řekl, že venkovan je schopen takových „něžností“.

Toho dne jsem se vydal do lesa o celé čtyři hodiny později než obvykle a příští tři dny jsem strávil u Tchoře. Moji noví známí mne velmi zaujali. Nevím, čím jsem si zasloužil jejich důvěru, ale rozmlouvali se mnou naprosto volně. S požitkem jsem jim naslouchal a pozoroval je. Ti dva přátelé si nebyli podobní prostě v ničem. Tchoř byl muž rozšafný, praktický, ouřední hlava, racionalista; Kalinyč oproti tomu byl typ idealisty a romantika, ten byl z rodu nadšenců a snílků. Tchoř stál nohama na zemi, to znamená, že si postavil chalupu, našetřil hromádku peněz a s pánem a ostatní vrchností hleděl vycházet dobře; Kalinyč chodil v lápších a protloukal se všelijak. Tchoř zplodil velkou rodinu, poslušnou a svornou; Kalinyč měl kdysi ženu, které se bál, děti neměl žádné. Tchoř měl pana Polutykina prokouknutého skrz naskrz, Kalinyč se před svým pánem skláněl ve zbožné úctě. Tchoř měl Kalinyče rád a držel nad ním ochrannou ruku, Kalinyč Tchoře

miloval a vážil si ho. Tchoř mluvil málo, potouchle se usmíval a vyznal se v tlačnici; Kalinyč hovořil se zápalem, třebaže nebyl tak výřečný jako někteří rázní lidé z fabrik. Ale Kalinyč měl přednosti, které uznával i sám Tchoř; uměl například zařikávat krev, leknutí i posedlost a vyhánět červíky; včely ho poslouchaly – měl lehkou ruku. Tchoř ho přede mnou požádal, aby mu zavedl do maštale nového koně, a Kalinyč svědomitě a s vážností vyhověl prosbě starého skeptika. Kalinyč měl blíž k přírodě, Tchoř zase k lidem, ke společnosti. Kalinyč nerad moc přemýšlel a všemu věřil slepě. Tchoř se někdy díval na život až ironicky. Hodně viděl, hodně znal a já jsem se od něho mnohému naučil; z jeho vyprávění jsem se například dověděl, že každé léto před žněmi jezdívá po vesnicích zvláštní malý vozík a na tom vozíku sedí muž v kaftanu a prodává kosal. Při hotovém placení bere rubl pětadvacet kopejek až půldruhého ruble asignací, na dluh dává kosu za tři ruble a jeden stříbrňák. Všichni rolníci přirozeně berou kosu na dluh. Za dva tři týdny přijede znovu a chce peníze. Rolník zrovna posekal oves, má tedy čím zaplatit: jde s kupcem do krčmy a tam se s ním už vyrovná. Někteří statkáři si řekli, že budou kosal kupovat sami za hotové a dávat je rolníkům na dluh za původní cenu; jenže rolníkům to nebylo vhod, byli z toho až celí smutní, neboť přišli o radost brnknout si o kosu a poslechnout si, jak zvoní, převracet ji v rukou a aspoň dvacetkrát se ptát toho mazaného kramáře z města: „Poslechni, mladej, není ta kosa nějak moc tentononc?“ Ke stejnému hrdlování dochází i při nákupu srpů, jen s tím rozdílem, že tady zasahují do věci ženské a někdy doženou prodavače až k tomu, že jim natluče, což je jim jen k užítku. Ale nejhůř jsou na tom ženské v tomto případě: dodavatelé suroviny pro papírny pověřují nákupem hadrů zvláštní druh lidí, kterým se v některých újezdech říká „orlové“. Takový „orel“ dostane od kupce asi tak dvě stě rublů v bankovkách a vydá se za kořistí. Na rozdíl od ušlechtilého ptáka, jehož jméno nese, neútočí však zpřímá a směle, ale jde na to chytře a od lesa. Nechá svůj vozík stát někde v křoví za vsí a sám se vydá humny a dvory

jako pocestný nebo tulák. Ženské ho zvětrí a úkradkem mu jdou naproti. V minutce si plácnou. Za pár měděných grošů dá ženská „orlovi“ nejen všelijaké nepotřebné hadry, ale často i mužovu košili i vlastní vlněnou suknicí. Poslední dobou přišly ženské na to, že je výhodné krást ve vlastním domě a zbavovat se touto cestou konopí, zejména příze – jak důležité rozšíření a zdokonalení podnikavosti příze „orlů“! Jenže mužští vědí, jak na to, a při sebemenším podezření, sotvaže se proslechne, že „orel“ je v kraji, přikročí hezky zčerstva k nápravným a ochranným opatřením. Však je to taky k zlosti, ne? Prodávat konopí je jejich věc a oni je také prodávají – ne ve městě, do města by museli sami šlapat, ale potulným kramářům, kteří nikdy nemívají ruční váhu, váží na hrsti – čtyřicet hrstí do pudu – a to si jistě dovedete představit tu hrst a tu dlaň našeho člověka, zvláště když si dá záležet! – Takových příběhů jsem já, člověk nezkušený a ve vsi – „neotrkaný“ (jak se u nás říká), vyslechl spousty. Tchoř však nevyprávěl pořád jenom sám – také se mne na všelicos vyptával. Když zjistil, že jsem byl v cizině, tu jeho zvědavost neznala mezí. Kalinyč si s ním nezadal, ale toho víc dojímalo líčení přírody, horstev a vodopádů, významných budov a velikých měst. Tchoř jevil zájem o věci úřední a státní. Bral to všechno pěkně po pořádku: „No a tohle je tam u nich tak jako u nás, anebo jináč? Tak povídejte, vašnosti, jak je to.“ – „Ále, ále! I propáníčka, to je!“ vykřikoval Kalinyč při mém vyprávění. Tchoř mlčel, vraštil husté obočí a jen chvilkami utrousil, že „tohle by u nás teda nešlo, ale tohleto je dobré, to je pořádek“. Nemohu vám ani opakovat, na co všechno se ptal, a není to ani třeba; ale z našich rozmluv jsem se přesvědčil o jedné věci, kterou čtenáře asi překvapím – totiž že Petr Veliký byl typický Rus, především ve svých reformách. Rus je si tak jist svou silou a odolností, že se rád až přepíná; málo se zajímá o svou minulost, hledí směle kupředu. Co je dobré, to se mu líbí, co je rozumné, to by chtěl mít, a je mu jedno, odkud to přichází. Jeho zdravý rozum si rád dobírá suchopárné německé mudrlantství; ale Tchoř se vyjádřil, že ti Němci mají něco do sebe a on že se od nich

docela rád poučí. Tím, že Tchoř byl v tak výjimečném postavení, že byl prakticky nezávislý, mluvil se mnou o mnoha věcech, které z jiných ani sochořem nevypáčíš, ani žernovem nevymeleš, jak se říká na venkově. A byl si skutečně svého postavení vědom. Při besedách s Tchořem jsem poprvé slyšel prostou, moudrou řeč ruského rolníka. Vědomosti měl svým způsobem dost rozsáhlé, ale číst neuměl; Kalinyč uměl. „Ten pudivítr to svedl,“ podotkl Tchoř, „tomu ani včely jaktěžživ nevyhynuly.“ – „A děti číst a psát umějí?“ Tchoř chvílku mlčel. „Feďa umí.“ – „A ostatní?“ – „Ostatní ne.“ – „A pročpak?“ – Starý na to nic neřekl a převedl řeč jinam. Ostatně, aťsi byl jak byl moudrý, podléhal i on mnoha předsudkům a předpojatostem. Ženskými například z hloubi duše pohrdal, a byl-li v dobrém rozmaru, dobíral si je a utahoval si z nich. Jeho žena, stará, hašteřivá babka, ležela na peci jak byl den dlouhý a bez ustání bručela a nadávala. Synové si jí nevěšili, ale snachy držela v bázni boží. Však nadarmo nezpívá tchyně v ruské písničce: „Co jsi to za syna, co jsi za ženáče, když ženu nebiješ, když si nepopláče...“ Chtěl jsem se jednou mladých snach zastat a pokusil jsem se vzbudit u Tchoře soucit, on mi však klidně namítl: „Že se vám chce starat se o takové hlouposti, jen ať se ženské povadí. Čím víc je člověk rovná, tím je to horší, a nač si tím taky mazat ruce.“ Někdy slezla ta zlá babka z pece, zavolala do síně na hlídacího psa: „Pojď sem, pejsku, no pojď!“ a pak ho tloukla po hubeném hřbetě pohrabáčem; nebo si zase stoupla pod stříšku a „štěkala“, jak říkal Tchoř, na všechny kolemjdoucí. Svého muže se však bála, a jakmile poručil, hned lezla zpátky na pec. Ale zvláště zajímavé bylo poslechnout si, jak se Kalinyč s Tchořem prou, když přišla řeč na pana Polutykina. „Povídám ti, Tchoři, na toho mi nesahej,“ říkal Kalinyč. „A copak že ti nedá ušít pořádné boty?“ namítal Tchoř. „Jaképak boty? Nač mi budou boty? Však jsem venkovský člověk.“ – „A copak já nejsem, a koukej,“ a přitom zvedl nohu a ukázal Kalinyči botu šitou snad z mamutí kůže. „I kdopak se s tebou může rovnat!“ pravil na to Kalinyč. „Aspoň na ty láptě kdyby ti dal, však s ním chodíš na hon, a to abys měl den co den

nové.“ – „Na láptě mně dává.“ – „Já vím, vloni ti dal desetník.“ Kalinyč se dopáleně odvrátil a Tchoř se smál, až se za břicho popadal, a jeho beztak malá očka už vůbec nebyla vidět.

Kalinyč příjemně zpíval a drnkal na balalajku. Tchoř ho vždy chvíli poslouchal, pak naklonil hlavu k rameni a začal naříkavým hlasem přizvukovat. Zvláště rád měl píseň Přenešťastná hlavěnka má. Feđa si neodpustil, aby otce nepoškádlil: „Copak tak hořkuješ, táto?“ Ale Tchoř seděl, tvář podepřenou, oči zavřené, a jen bědoval nad svým přenešťastným osudem. Zato jindy zas nebylo pracovitějšího člověka: věčně se něčím obírá – hned spravuje vůz, hned podpírá plot, hned zas prohlíží postroj. Na zvláštní čistotu si však nepotrpěl a na mé upozornění mi jednou řekl, že „přeci musí bejt v chalupě cejtit, že se tam ostává“.

„Jen se podívej, jak má Kalinyč ve včelnici čisto,“ namítl jsem.

„Však by se mu tam včely jináč nedržely, vašnosti,“ řekl s povzdechem.

„A jakpak, vy máte své vlastní panství?“ otázal se mě jindy. „Mám.“ – „A daleko?“ – „Asi sto verst odtud.“ – „A to na tom panství taky žijete?“ – „Žiju.“ – „Ale spíš si, hádám, krátíte čas s tou flintou, ne?“ – „Skoro ano.“ – „A dobře děláte, vašnosti. Jen si střílejte tetřevy po libosti, ale rychtáře měňte hodně často.“

Čtvrtého dne navečer pro mne pan Polutykin poslal. Litoval jsem, že se musím se starým sedlákem rozloučit. Nasedli jsme s Kalinyčem do vozu. „Tak sbohem, Tchoři, buď hodně zdrav,“ řekl jsem. „Sbohem, Feđo.“ – „Sbohem, vašnosti, sbohem, a vzpomeňte si na nás někdy.“ Vyjeli jsme. Na nebi se zvolna rozhořivaly červánky. „Zítra bude krásně,“ poznamenal jsem, dívaje se na světlé nebe. „I ne, pršet bude,“ odporoval Kalinyč, „vidíte ty kachny, jak se špláchají, a taky tráva tuze voní.“ Vjeli jsme do remízku. Kalinyč potichu zanotoval, nadskakuje na kozlíku, a pořád se jen díval a díval na ty červánky...

Příštího dne jsem opustil pohostinnou střechu pana Polutykina.

JERMOLAJ A MLYNÁŘKA

Jednou večer, když táhly sluky, vyšli jsme si s mým Jermolajem na čekanou. Ale možná že všichni moji čtenáři nevědí, jak takový slučí tah vypadá. Nuže poslouchejte, panstvo.

Je jaro a vy čtvrt hodiny před západem slunce vkročíte do lesa – s ručnicí a bez psa. Vyhledáte si místo někde při kraji, rozhlédnete se, prověříte roznětku, mrknete na sebe se svým druhem. Čtvrt hodiny uplynulo. Slunce už zapadlo, v lese je však ještě světlo, vzduch je čistý, průzračný, ptáci švitoří, mladá tráva se leskne veselým smaragdovým leskem... a vy čekáte. V hloubi lesa se zvolna smráká, svítivá červeň západu pomalu klouže po kořenech a kmenech stromů, stoupá výš, přeplouvá z dolních, skoro ještě holých větví do klidných, usínajících vrcholků... Teď už i vrcholky potemněly, ruměné nebe modrá. Les voní silněji, zlehka vydechuje vlahé teplo, závany větru kolem vás tichnou. Ptáci usínají, postupně, podle druhů: teď ztichly pěnkavky, za chvíli sedmihláskové, potom strnadi. V lese je čím dál temněji. Stromy se slévají ve velké černavé plochy, na tmavnoucím nebi nesměle vyskakují první hvězdičky. Všechno ptactvo spí. Jen černohlávkové a malí datlíci ještě ospale típají... Teď už i oni umlkli. Naposled nad vámi zazvoní jasný hlásek zlatohlávkův, kdesi smutně křikne žluva, slavík poprvé zatluče. Srdce vám skomírá napětím, když vtom – ale jedině myslivci mě pochopí – když vtom se v hlubokém tichu ozve kvorkání a pískání, je slyšet pravidelné vzmachy hbitých křídel – a sluka s půvabně skloněným dlouhým píchákem plavně vylétá od tmavé břízy proti vašemu výstřelu.

Takhle tedy vypadá čekaná za slučího tahu.

A tak jsme se večer vydali s Jermolajem do lesa; ale promiňte, panstvo, musím vás nejprve seznámit s Jermolajem.

Představte si muže kolem pětačtyřicíti, hubeného dlouhána s protáhlým tenkým nosem, úzkým čelem, šedýma očkama, zježenými vlasy a širokými posměvačnými ústy. Tento muž chodil v zimě v létě v žlutavém nankinovém kaftanu evropského

stříhu, přepásaném látkovým páskem; nosil tmavomodré široké kalhoty a čepici s beránkem, kterou mu věnoval v dobré chvíli jeden zchudlý statkář. K opasku míval přivázány dva pytlíky: jeden vpředu, umně překroucený na dvě půlky – na prach a na broky – a druhý vzadu na úlovek. Zátky do patron cupoval ze své zřejmě bezedné čepice. Za peníze, které stržil prodejem zvěře, by si byl mohl dávno koupit pouzdro na patrony a pořádnou brašnu, ale něco takového ho nikdy ani ve snu nenapadlo a dál si nabíjel pušku svým osvědčeným způsobem a udivoval přihlížející, jak dovedně uměl čelit nebezpečí, že broky a prach vysype nebo smíchá. Nosil jednohlavňovou brokovnici s křesadlem a ta měla nadto ošklivý zvyk, že hanebně tloukla, a tak Jermolajova pravá tvář byla vždycky plnější než levá. Jak dokázal z té pušky něco trefit, to bozi vědí – ale trefil. Měl také stavěcího psa, zvaného Azor, prapodivné stvoření. Žrát mu nedával nikdy. „To tak, ještě psa krmit,“ uvažoval, „však pes si ví rady, ten si najde potravu sám.“ A vskutku, třebaže se Azora i nevšímavý chodec trochu zděsil pro tu jeho hubenost, Azor přece jen žil, a dlouho žil, ba přes všechno své žalostné živobytí se ani jedinkrát nezatoulal a nijak netoužil opustit svého pána. Jednou, když byl ještě mladý, se stalo, že na dva dny zmizel, uchvácen lásky hrou. Ale tato bláhovost ho brzy přešla. Nejpozoruhodnější vlastností Azorovou byla jeho nepopsatelná lhostejnost ke všemu na světě. Kdyby nešlo o psa, užil bych výrazu blazeovanost. Sedával obvykle zakaboněn, krátký ocas pod sebou, chvilkami se otrásl a nikdy se neusmíval. (Psi se dovedou, jak známo, usmívat, a dokonce velice mile usmívat.) Byl strašlivě šeredný a žádný povaleč z dvorské čeládky si nikdy neodpustil, aby si nad ním nezašpičkoval. Azor však snášel všechny tyto úsměšky, ba i rány s podivuhodnou otrlostí. Zvláštní potěšení působil kuchařům, kteří pokaždé nechali všeho a s křikem a nadávkami se za ním hnali, kdykoli neodolal – což se ovšem stává nejen psům – a vsunul svůj hladový čenich do pootevřených dveří lákavě teplé a voňavé kuchyně. Při lovu vynikal neúnavností a nos měl docela slušný. Jestliže se někdy podařilo dohonit postřeleného zajíce, tak

ho s náramným požitekem do poslední kůstky sežral někde v chládku pod zeleným křoviskem, v uctivé vzdálenosti od Jermolaje, který mu spílal ve všech známých i neznámých nářečích.

Jermolaj patřil jednomu z mých sousedů, statkáři staré školy. Tito statkáři si nepotrpí na „divočinu“ a zůstávají raději věrni domácí drůbeži. Snad ještě tak při zvláštních příležitostech, jako třeba o narozeninách, jmeninách či o volbách, si kuchaři těchto statkářských staromilců dodají odvahy a připraví dlouhozobé ptáky, a když už se do toho dají, to už se pak neznají – což se Rusům stává často – a tu z nich vymýšlejí úpravy tak prapodivné, že hosté většinou jen zvědavě a bedlivě podávané pokrmy okukují, ale za nic se nemohou odhodlat, aby je okusili. Jermolaj měl nakázáno dodat do panské kuchyně jednou v měsíci asi tak dva páry tetřevů a koroptví, a jinak si směl žít, kde chce a jak se mu zlíbí. Vzdali se ho jako člověka, který není k žádné práci, je lenošný, jak se v našem kraji říká. Prach a broky mu přirozeně nevydávali, neboť vycházeli ze stejných zásad, podle nichž on nedával svému psu žrát. Jermolaj byl prazvláštní typ člověka. Bezstarostný jak ten pták, dosti upovídaný, roztržitý a na první pohled až nešikovný; velmi rád si přihnul, nikde dlouho nevydržel, při chůzi šoupal nohama a kolébal se jako kačer – a tou šoupavou a kolébovou chůzí dokázal uběhnout jako nic i padesát verst za den. Zažil ty nejroztodivnější příhody: přenocoval v mokřinách i na stromech, na střechách i pod mosty, poseděl si párkrát pod zámekem na půdách, ve sklepech i v kůlnách, přišel o pušku, o psa i o nejnnutnější části oděvu, býval často a hodně bit – a přesto se po čase vracel oblečený, s puškou i se psem. Nedalo se o něm říci, že je veselý, třebaže býval skoro napořád v dosti dobrém rozmaru. Vypadal zkrátka trochu jako blázen. Rád si pokláboval s dobrým člověkem, zvláště při skleničce, ale ani to ne dlouho – z ničeho nic se zvedne a jde. „Kam to jdeš, člověče, vždyť venku je noc.“ – „Ale do Čaplina.“ – „A co tě čerti nesou až do Čaplina, deset verst odtud?“ – „Ale jdu tam na noc k sedláčkovi Sofronovi.“ – „Však přespi tady.“ – „I ne, to nejde.“ A tak Jermolaj vykročí se svým

Azorem do noční tmy, jde křovisky a doly, a sedláček Sofron ho třeba k sobě do dvora ani nepustí a dost možná, že mu ještě uštedří nějaký ten záhlavec, aby nechal bohabojné lidi na pokoji. Zato se Jermolajovi nikdo nevyrovnal v tom, jak uměl na jaře při velké vodě chytat ryby a vytahovat rukama raky, vystopovat po čichu zvěř, přivábit křepeláče, napodobovat jestřába, objevit slavíka s „mužičkovou píšťalkou“ či „kukaččím letem“¹... Jediné, co neuměl, bylo drezírování psů; na to nebyl dost trpělivý. Měl také ženu a jednou týdně k ní chodíval. Bydlela v zedrané, rozvalené chajdě, třela bídu s nouzí, nikdy nevěděla, zda bude mít příští den co do úst, a vůbec měla trpký osud. Jermolaj, ten bezstarostný dobrák, byl na ni surový a hrubý, tvářil se doma přísně a nepřístupně a jeho nebohá žena nevěděla, jak se mu zavděčit, celá se třásla, když se na ni jen podíval, za poslední groš mu kupovala pálenku a úslužně ho přikrývala svým dlouhým kožichem, když ležel jako knížepán rozvalen na peci a usínal bohatýrským spánkem. Častokrát jsem u něho zahlédl bezděčný projev jakési zaryté krutosti – nelíbilo se mi například, s jakým výrazem prokusoval hlavu postřelenému ptákovu. Ale Jermolaj se doma nikdy nezdržel déle než den, a mezi cizími lidmi už to zase byl „Jermolka“, jak se mu říkalo široko daleko v okolí a jak si sám někdy říkal. Poslední panský posluha se měl o něco lépe, a snad právě proto se k Jermolajovi choval vlídně. Zato rolníkům zprvu dělávalo potěšení prohánět ho po polích a chytat jako zajíce, ale pak ho vždycky pustili spánembohem, a když zjistili, že je napůl blázen, už ho nechali vůbec být, ba někdy mu dali i kus chleba a zavedli s ním řeč. Nuž, tohoto člověka jsem brával s sebou na lov a s ním jsem se také vydal na sluky do velkého březového háje na břehu Isty.

Mnoho ruských řek má podobně jako Volha jeden břeh skalnatý, druhý travnatý; Ista rovněž. Tato malá říčka se chová neobyčejně rozmarně, vine se jako had, ani půl versty neteče rovně a někde je ji ze srázného kopce vidět na deset verst daleko se

1 Kdo se zajímá o slavíky, tomu jsou tyto názvy známy: tak jsou označovány nejlepší kadenice ve slavičím zpěvu. (Pozn. aut.)

všemi jejími jezy, s rybníky, mlýny a zahrádkami vroubenými vrbovím, i s hustými sady. Ryb jsou v Istě spousty, zejména tloušťů (mužští je za horkých dnů chytají podvodním křovím rukama). Malí kulíci píseční s hvízdáním poletují nad kamenitými břehy, které rozrývají studené číre pramínky, divoké kachny se vynořují ze stinných zátok pod vymletým srázem... Stáli jsme na čekané asi hodinu, zastřelili jsme dva páry sluk, a protože jsme chtěli před východem slunce zkusit štěstí ještě jednou (na sluky se dá chodit i časně zrána), řekli jsme si, že přespíme v nedalekém mlýně. Vyšli jsme z lesa a dali se z kopce dolů. Řekou se valily tmavomodré vlny, vzduch houstl, obtěžkán noční vláhou. Zabouchali jsme na vrata. Psi na dvoře se rozštěkali. „Kdo je tam?“ ozval se sípavý, ospalý hlas. „Myslivci. Nech nás tu přespat.“ odpověď žádá. „Zaplatíme.“ – „Jdu to říct hospodáři... Kušte, potvory, že nezdechnete!“ Slyšeli jsme, jak mlynářský vešel do chalupy; vzápětí byl zpět u vrat: „Prej ne, hospodář vás nechce pustit.“ – „A pročpak?“ – „Inu, bojí se. Ještě byste mohli mlejn podpálit; však jste myslivci a máte všelijaké náboje.“ – „Co to meleš, prosím tě?“ – „Předloni nám ve mlejně hořelo. Nocovali tu koňští handlíři, a ti to museli podpálit.“ – „Ale, kamaráde, přece nemůžeme spát venku!“ – „Dělejte, jak chcete.“ Boty zadupaly a byl pryč.

Jermolaj svolával na jeho hlavu hromy a blesky. „Půjdeme do vsi,“ prohlásil nakonec s povzdechem. Ale do vsi do byly nejméně dvě versty. „Přespíme tady venku,“ řekl jsem. „Je teplo, a když zaplatíme, mlynář nám pošle trochu slámy.“ Jermolaj bez odmlouvání souhlasil. Znovu jsme zabouchali. „Co zas?“ ozval se znovu mlynářský, „už jsem vám řek, že to nejde.“ Vysvětlili jsme mu, co bychom rádi. Šel se poptat pana otce a vrátil se i s ním. Vrzla vrátka, objevil se mlynář, vysoký muž tlustých tváří, s býčí šíjí a kulatým, velkým břichem. Přistoupil na můj návrh. Na sto kroků od mlýna byl malý, ze všech stran otevřený přístřešek. Donesli nám tam otep slámy a trochu sena, mlynářský postavil u řeky na trávě samovar, dřepel si k němu a začal horlivě foukat do komínku. Jak se uhlíky rozžhavovaly, osvětlily mu pokaždé jeho

mladou tvář. Mlynář běžel vzbudit ženu a sám mi nakonec nabídl, abych přespal v chalupě. Já jsem se však rozhodl, že raději zůstanu na čerstvém vzduchu. Mlynářka nám přinesla mléko, vajíčka, brambory a chleba. Voda v samovaru začala za chvíli vřít a my jsme usedli k čaji. Z řeky stoupala pára, bylo bezvětrí; kolem nás křičeli chřástalové, od mlýnských kol se nesly tiché zvuky – to padaly kapky z lopatek a voda prosakovala stavidlem náhonu. Rozdělili jsme ohýnek. Jermolaj pekl v popelu brambory a já jsem si zatím trochu zdříml. Vzbudil mě tichý, opatrný šepot. Zvedl jsem hlavu: u ohně na převrácené štoudvi seděla mlynářka a rozprávěla s mým lovcem. Poznal jsem už poprvé z jejího oblečení, z pohybů i výslovnosti, že musela sloužít u pánů, že to není selka ani měšťka, ale teprve teď jsem si mohl jaksepatří prohlédnout její tvář. Vypadala asi tak na třicet let; přepadlá, bledá tvář nesla dosud stopy nevidané krásy. Zejména oči, velké smutné oči, se mi zalíbily. Opírala se lokty o kolena a bradu měla položenou v dlaních. Jermolaj seděl zády ke mně a přikládal chrástí do ohně.

„V Želtuchinu je zas dobytčí mor,“ říkala mlynářka, „otci Ivanovi zdechly obě krávy. Pánbůh s námi!“

„A co vaše svině?“ zeptal s po chvílce Jermolaj.

„Těm je dobře.“

„Aspoň jedno selátko kdyby mi byl daroval.“

Mlynářka chvíli mlčela, pak si povzdychla.

„S kým to tu jste?“ otázala se.

„S jemnostpánem... z Kostomarova.“

Jermolaj přihodil do ohně pár smrkových větviček; hned vesele zapraskaly a sloup hustého bílého kouře se vyvalil Jermolajovi rovnou do tváře.

„Co že nás ten tvůj nepustil do chalupy?“

„Má strach.“

„Koukejme se, tlustóch, pupkáč jeden. Arino Timofejevno, má zlatá, dones mně štamprličku.“

Mlynářka vstala a zmizela v šeru. Jermolaj si tiše zanotoval:

*Když jsem já za milou šlapával chodníček,
co jsem já, nebohý, rozedral botiček...*

Arina se vrátila s malou lahví a skleničkou. Jermolaj se nadzvedl, pokřižoval a obrátil sklenku do sebe. „To je ono!“ dodal.

Mlynářka zase usedla na štoudev.

„A co ty, Arino Timofejevno, pořád postonáváš?“

„Pořád.“

„A copak?“

„Kašel mě v noci trápí.“

„Můj pán, myslím, usnul,“ pravil Jermolaj po chvíli. „Ale k doktorovi nechoď, Arino, bylo by ti hůř.“

„I však ani nechodím.“

„A ke mně někdy zajdi.“

Arina sklonila hlavu.

„To já bych pak tu svou, svou starou, někam vyhnal,“ pokračoval Jermolaj. „No pravdaže.“

„Měl byste raději probudit pána, Jermolaji Petroviči, vidíte, brambory už jsou.“

„I jen ať chrní,“ lhostejně poznamenal můj věrný sluha, „vyběhal se, tak ať spí.“

Zavrtěl jsem se na seně. Jermolaj vstal a přistoupil ke mně.

„Brambory už jsou, vašnosti, račte jít jíst.“

Vyšel jsem zpod přístřešku. Mlynářka vstala a chtěla odejít. Dal jsem se s ní do řeči.

„Už dlouho jste na tom mlýně?“

„Na svatého Ducha to byl rok.“

„A tvůj muž je odkud?“

Arina asi neslyšela, co se ptám.

„Odkáď je tvůj muž?“ opakoval Jermolaj zvýšeným hlasem.

„Z Běleva. Bělevský měšťan.“

„A ty jsi také z Běleva?“

„Ne, já jsem panská... byla jsem panská.“

„Čí?“

„Pana Zvěrkova. Teď jsem svobodná.“

„Kterého Zvěrkova?“

„Alexandra Silyče.“

„Nebývala ty jsi u jeho ženy za panskou?“

„Jak to víte? Bývala.“

Podíval jsem se na Arinu se zvýšeným zájmem a účastí.

„Znám tvého pána.“ pokračoval jsem.

„Znáte?“ hlesla tiše a sklonila hlavu.

Musím čtenáři vysvětlit, proč jsem se tak soucitně podíval na Arinu. Za svého pobytu v Petrohradě jsem se náhodou seznámil s panem Zvěrkovem. Zastával poměrně význačné místo a měl pověst člověka schopného, který své věci rozumí. Za ženu měl baculatou, ufnukanou a zlou hysterku – fádni, nepříjemné stvoření; měl také synka, pravého panského synáčka, rozmazleného a hloupého až běda. Pan Zvěrkov nevzbuzoval svým zjevem zrovna sympatie: z široké, skoro čtverhranné tváře vykukovala myší očka, trčel z ní dlouhý, špičatý nos s otevřeným chřípím, ostříhané šedivé vlasy mu stály jako štětiny nad vráscitým čelem, tenké rty se neustále pohybovaly a nasládle usmívaly. Pan Zvěrkov stával obvykle s nožkama rozkročenýma, tlusté ručky v kapsách. Jednou se nějak stalo, že jsme spolu jeli kočárem na projížďku za město. Rozhovořili jsme se. Pan Zvěrkov jako člověk zkušený a praktický mě začal poučovat a přivádět „na správnou cestu“.

„Dovolte mi podotknout,“ zapištěl nakonec, „vy mladí, jeden jako druhý, soudíte a uvažujete o všem jen tak nazdařbůh. Vy málo znáte svou rodnou zem, pánové, vy neznáte Rusko, to je to! Vy čtete pořád jenom německé knížky. Teď mi tu kupříkladu něco povídáte ohledně, nu, tedy ohledně panské čeledi. Dobrá, přít se nebudu, to je všechno hezké, jenže vy je neznáte, vy nevíte, co je to zač. (Pan Zvěrkov se hlasitě vysmrkal a šňupl si.) Dovolte mi, abych vám kupříkladu vyprávěl jednu malou historku; snad vás bude zajímat. (Pan Zvěrkov si odkašlal.) Víte přece, jakou já mám ženu, myslím, že hodnější žena se hned tak nenajde, to jistě uznáte. Její panské ani nevědí, jak se mají – žijí si prostě jako

v ráji. Ale má žena si řekla, že vdané panské u sebe ze zásady držet nebude. Přijdou děti, to a ono, no a jakpak se potom taková panská může jaksepatří věnovat své paní, vyhovět jí ve všem, nač je zvyklá – té už je to jedno, ta má plnou hlavu jiných věcí. Však jsme jen lidé. A tak vám jednou projíždíme naší vesnicí, bude to takových – nu, abych vám nezalhal – takových patnáct let. Vidíme, že rychtář má děvčátko, dcerku hezkou jako obrázek, a jak se umí chovat, víte, až tak přeuctivě. Žena mi povídá: ‚Kokó‘ (totiž abyste rozuměl, ona mi tak říká), ‚vezmeme si tu dívčenko do Petrohradu, mně se tak líbí, Kokó.‘ – ‚Ale s radostí,‘ já na to. Rychtář nám, to se rozumí, padl k nohám, to víte, kdepak by se byl nadál takového štěstí. No děvče si samozřejmě poplakalo, z nerozumu. Ono to bývá zpočátku zlé, když se jde z domova a vůbec... není divu. Ale brzo si na nás zvykla. Pro první čas jsme ji dali mezi služebná děvčata; musela se samozřejmě učit. A co byste řekl? To děvče vám dělalo báječné pokroky. Má žena byla do ní celá pryč, vyznamenávala ji, kde mohla, až nakonec si ji vzala k sobě za panskou, ačkoli byla na řadě jiná, představte si! Ale to se tedy zase musí nechat – takovou panskou má žena ještě neměla, to rozhodně ne, tak úslušnou, skromnou, poslušnou, no prostě dokonalou. Upřímně řečeno, žena ji také až moc rozmazlovala. Báječně ji šatila, z panského stolu jí dávala jíst, čajem ji napájela, zkrátka děvče mělo všechno, co si jen můžete představit. No a tak sloužila u mé ženy nějakých deset let. Až jednoho krásného dne, představte si to, přijde Arina – jmenovala se Arina – bez ohlášení za mnou do pracovny, a báb, padne mi k nohám. Řeknu vám otevřeně, tohle nemohu vystát. Člověk má vždycky pamatovat na svou důstojnost, že ano? ‚Copak je?‘ – ‚Milosti, Alexandře Silyči, smilujte se.‘ – ‚Co se děje?‘ – ‚Dovolte mi, abych se směla vdát.‘ Řeknu vám, že mě to překvapilo. ‚Ale vždyť víš, ty hloupá, že tvá paní jinou panskou nemá.‘ – ‚Já budu jemnostpaní sloužit dál.‘ – ‚Nemluv nesmysly! Paní vdané panské nechce.‘ – ‚Může jít místo mě Malaňja.‘ – ‚Nech si laskavě své rozumy!‘ – ‚Prosím.‘ Řeknu vám, že jsem z toho byl celý pryč. Víte, já už jsem takový,

že se mě nic tak nedotkne, tak hluboce nedotkne jako nevděk. Co bych vám povídal, vy přece víte, jakou já mám ženu, vždyť je to hotový anděl, vtělená dobrota. Snad ten největší lotr by s ní měl slitování. Arinu jsem vyhodil. Myslím si – třeba přijde k rozumu. To víte, člověku se nechce věřit, že by někdo mohl být tak zlý, tak strašlivě nevděčný. A co byste řekl? Za půl roku zase za mnou ráčila přijít se stejnou prosbou. To už jsem ji ale zle hnal, to se přiznám, pohrozil jsem jí a slíbil, že to řeknu ženě. Byl jsem rozhořčen. Ale představte si mé překvapení, když za mnou za nějaký čas přijde žena, uplakaná, rozčilená, že jsem se až lekl. ‚Copak se stalo?‘ – ‚Arina...‘ ‚Chápete?‘ ‚Stydím se to vyslovit.‘ ‚Není možná! A s kým?‘ – ‚S lokajem Petruškou.‘ Tohle byl vrchol. Já už jsem takový, že nerad dělám něco polovičatě. Petruška za nic nemůže. Potrestat ho můžeme, ale ten podle mého žádnou vinu nemá. Arina... no řekněte mi, prosím vás, co tady ještě povídat? Přirozeně, že jsem ji okamžitě dal ostráhat dohola, převléct do režného plátna a poslat zpátky na vesnici. Žena přišla o výbornou panskou, ale jakáz pomoc, něco takového se přece v domě trpět nedá. Nemocný úd je lépe uříznout naráz. Tak vidíte, a teď řekněte sám – vždyť vy přece znáte mou ženu, vždyť je to, no vždyť je to hotový anděl. Jak ona k té Arině přilnula a Arina to věděla a nestyděla se. Cože? No ne, řekněte. Cože? Ale škoda mluvit! Zkrátka a dobře, nedalo se nic dělat. Mne, zejména mne se tedy nevděk toho děvčete hluboce dotkl a dlouho mě hrozně mrzel. Říkejte si co chcete, kouska srdce, kouska citu v těch lidech není! Zkrátka krm si vlka sebelíp, vždycky k lesu kouká. To mám ponaučení pro příště! Ale chtěl jsem vám jen dokázat...“

A pan Zvěrkov už nedopověděl, jen otočil hlavu a přitáhl si plášť k tělu, statečně přemáhaje bezděčné rozčilení.

Čtenář už teď asi chápe, proč jsem se tak účastně podíval na Arinu.

„Už dlouho jsi vdaná za mlynáře?“ zeptal jsem se jí konečně.

„Dva roky.“

„A tvůj pán ti to dovolil?“

„Vyplatili mě.“

„Kdo?“

„Savelij Alexejevič.“

„Kdo je to?“

„Můj muž. (Jermolaj se smutně pousmál.) A jemnostpán vám o mně něco povídal?“ dodala Arina po chvíli.

Nevěděl jsem, co odpovědět. „Arino!“ křikl z dálky mlynář. Arina vstala a odešla.

„Ten její muž je hodný člověk?“ tázal jsem se Jermolaje.

„Ujde.“

„A děti mají?“

„Měli jedno, ale umřelo.“

„A to ona se tolik mlynářovi líbila nebo co? Kolikpak za ni asi zaplatil?“

„To vám nevím. Ona umí číst a psát, a to se ve mlejně... tento – sejde. A tak se mu asi líbila.“

„Ty se s ní znáš dlouho?“

„Dlouho. Chodíval jsem dřív k jejímu panstvu. Mají usedlost kousínek odtad.“

„A lokaje Petrušku znáš?“

„Petra Vasiljeviče? Jakpak bych neznal.“

„Kde je teď?“

„Dal se na vojnu.“

Chvíli jsme seděli mlčky.

„A jí něco chybí?“ otázal jsem se konečně Jermolaje.

„Moc toho zdraví nemá... Ale vypadá to zejtra na pěkný tah. Měl byste se jít kapku prospat.“

Hejno divokých kachen nám zasvištělo nad hlavami a pak jsme slyšeli, jak opodál zapadlo na řeku. už se docela setmělo a začínalo být chladno. V háji hlasitě tloukl slavík.

Zahrabali jsme se do sena a usnuli.

ČERVENÁ VODA

Začátkem srpna bývají často vedra k zalknutí. Tou dobou, mezi dvanáctou a třetí s poledne není ani ten nejotřelejší a nejsoustředěnější člověk schopen lovit, i nejvěrnější pes ochabne, plouží se pánovi v patách, oči bolestně přivřené a jazyk celý vyplazený, a na jeho výtky jen pokorně vrtí ocasem a tváří se ztrápeně, ale do kroku nepřidá. Stalo se mi, že jednoho takového dne jsem byl na šoulačce. Dlouho jsem přemáhal pokušení lehnout si třeba jen na chvíli někde v chládku; dlouho mi můj neúnavný pes probíhal sem a tam křoviska, ačkoli si zřejmě ani on od tohoto horečného počínání nic kloudného nesliboval. Úmorné vedro mě nakonec dohnalo k úvaze, jak ušetřit naše poslední síly a schopnosti. Jakžtakž jsem se dovlékl až k říčce Istě, kterou už mí shovívaví čtenáři znají, sešel ze srázu a dal se po žlutém zavhlém písku směrem ke studánce, která je široko daleko známa pod názvem Červená voda. Její pramínek vyvěrá z trhliny ve břehu, jež se časem proměnila v malou, leč hlubokou roklinku, a ten pramínek se pak o dvacet kroků dál s veselým hlasitým bubláním vlévá do řeky. Po svazích roklinky se rozrostlo dubové mlází, kolem studánky zelená se nizounká sametová travička – sluneční paprsky se málokdy dotknou její studené, stříbřité rosy. Došel jsem k prameni, na trávě ležel kalíšek z březové kůry, který tam zanechal náhodný pocestný k užítku všech. Napil jsem se, ulehkl do chládku a rozhlédl se kolem. U zálivu, který se vytvořil kol ústí pramínku v řece, a proto se tu voda neustále lehounce čerila, seděli zády ke mně dva staří vesničané. Jeden z nich, poměrně silný a vysoký, v tmavozeleném čistém kaftanu a měkké plstěné čepici, chytal ryby, druhý – drobný střízlík v záplatovaném lis-tráčku, bez čepice, držel na klíně hrnek s žízalami a co chvíli si rukou přejížděl šedivou kuličku hlavy, jako by ji chtěl ochránit před sluncem. Zadíval jsem se na něho lépe a zjistil jsem, že je to šumichinský Stópuška. Nechť mi čtenář laskavě dovolí, abych mu tohoto muže představil.

Několik verst od mé vesnice je velká obec Šumichino se zděným kostelem, postaveným ke cti a chvále svatého Kosmy a Damiána. Proti tomuto kostelu stávalo kdysi rozlehlé panské sídlo, celé ze dřeva, se spoustou různých přístavků, hospodářských budov, dílen, koníren, úschoven na sazenice a na kočáry, lázní a letních kuchyní, domovních křídel pro hosty a pro domácí úřednictvo, skleníků, houpaček pro lid a jiných více méně užitečných stavení. V tom sídle žilo bohaté statkářské panstvo, a všechno tu mělo svůj zavedený pořádek, až náhle jednoho krásného rána celý tento pozeňnaný majetek lehl popelem. Panstvo přesídlilo do jiného hnízda a usedlost zpustla. Z rozlehlého spáleniště se časem stala zahrada, v níž se tu a tam zvedaly hromady cihel, zbytky to dřívějších základů. Ze zachovalých trámů stloukli dohromady chaloupku, střecha se udělala z fošen, koupených snad před deseti lety na stavbu gotického altánu, a v té chaloupce ubytovali zahradníka Mitrofana, jeho ženu Axiňju a jejich sedm dětí. Mitrofanovi bylo nakázáno dodávat na panský stůl – přes sto padesát verst odtud – nejrůznější druhy zeleniny. Axiňja měla dohlížet na tyrolskou krávu, dovezenou z Moskvy za drahé peníze, která však byla naneštěstí jalová, a proto za celou tu dobu nedala kapičku mléka. Kromě toho dostala Axiňja na starost chocholatého popelavého kačera, jediný zbylý kus „panské“ drůbeže; děti, že byly ještě malé, neměly povinnosti žádné, což ovšem způsobilo, že zlenivěly docela. Stalo se mi, že jsem u tohoto zahradníka musel několikrát přenocovat; při té příležitosti jsem si od něho brával okurky, které ví bůh proč byly i v létě velké, měly mizernou vodnatou chuť a tlustou žlutou slupku. A právě u něho jsem prvně uviděl Stópišku. Kromě Mitrofana a jeho rodiny a pak starého hluchého kostelníka Gerasima, který žil z útrpnosti v komůrce u jednooké vojačky, nezbyl už v Šumichinu z panské čeledi nikdo, protože Stópuška, s nímž hodlám čtenáře seznámit, se nedal počítat ani mezi lidi, natož mezi čeled.

Každý člověk má aspoň nějaké, třeba docela bezvýznamné postavení ve společnosti, aspoň nějaká pouta k ní, každý čeledín

dostává aspoň tak zvaný deputát, když už ne mzdu. Stópuška však nedostával odnikud nic, neměl nikde žádné příbuzné, nikdo nejevil zájem o jeho existenci. Tento člověk neměl ani žádnou minulost, o něm se prostě nemluvilo a snad ani nebyl veden v soupisu panských duší. Proslýchalo se, že kdysi býval kdesi lokajem, ale kdo je, odkud je, čí je syn, jak se dostal mezi šumichinské poddané, jak přišel k listráku, který od nepaměti nosil, kde žije a z čeho žije, o tom neměl nikdo ani ponětí a po pravdě řečeno ani to nikoho nezajímalo. Dědeček Trofimyč, který znal rodokmeny všech robotníků po meči až do čtvrtého kolena, i ten jedenkrát řekl jen tolik, že jestli prý se neplete, je Stěpan nějak v příbuzenstvu s Turkyní, kterou si nebožtík jemnostpán, brigadýr Alexej Romanyč, ráčil přivést z vojny. A Stópuška ani o svátčích, kdy byl kdekdo hoštěn a uctíván chlebem a solí, pohankovými pirohy a zelenou rosolkou, jak káže starý ruský mrav – ani tenkrát nepřicházel k povynášeným stolům a vyvaleným soudkům, neklaněl se, nešel políbit panstvu ruku, nevypil před nimi do dna skleničku na jejich zdraví, tu skleničku, kterou nalila tlustá ruka správce. Nanejvýš ještě tak, když kolem něho šla nějaká dobrá duše, věnovala tomu chudákovi nedojedený piroh. Na Hod boží velikonoční si s ním lidé blahopřáli a líbali se s ním, ale on nikdy nevysoukal usmolený rukáv, nevytáhl ze zadní kapsy červeně obarvené vajíčko a nepodal je bez dechu v rozčilení mladým pánům či dokonce samé jemnostpaní. Přes léto bydlil v komůrce za kurníkem, přes zimu v síňce panské lázně, za tuhých mrazů přespával na seníku. Lidé si na něho zvykli, někdy mu uštedřili i kopanec, ale nikdy s ním nikdo neztratil slovo a on snad, co živ byl, ani ústa neotevřel. Když dům vyhořel, našel si tento vyděděnec útočiště, či jak říkají u nás „uchytil se“ u zahradníka Mitrofana. Zahradník ho nechal, neřekl mu ani „tak si tu teda žij“, ani ho nevyhnal. Však Stópuška vlastně ani u zahradníka nebydlil – pobíhal, poletoval víc po zahradě. Chůzi i pohyby měl jako myška tiché, kýchal a kašlal do dlaně, tak nějak ustrašeně, věčně něco sháněl a kutil někde v koutku, jak ten mraveneček; a všechno kolem jídla, jen

a jen kolem jídla. A vskutku, kdyby se byl nestaral od rána do večera o svou obživu, byl by můj Štopuška zašel hlady. Je to zlá věc, když člověk ráno neví, čím se do večera zasytí! A tak Štopuška hned sedí někde u plotu a chroupá ředkev nebo cucá mrkev nebo si zas cupuje na kousky zablácenou hlávkou zelí, hned s hekáním táhne kamsi vědro s vodou, a zas si rozdělává pod hrnečkem ohýnek, vytahuje ze záhadří jakési černé drobečky a hází je do hrnku, a zas u sebe v komůrce ťuká špalíčkem, zatlouká hřebíček a dělá si poličku na kousky chleba. A všechno mlčky, jako ze zároží, jen se po něm podíváš, už se schová. Najednou se sebere a pár dní je pryč; nikdo si toho přirozeně nevšimne. A než se naděješ, už je zase zpátky a zase někde u plotu přikládá úkradkem halouzky pod trojnožku. Tvář má malinkou, očka světlounká, vlasy až k obočí, nosíček špičatý, velikánské uši průsvitné jako netopýr, bradu jako by si čtrnáct dní neholil – vousy na ní má pořád přesně stejně dlouhé. Tohoto Štopušku jsem tedy spatřil na břehu Isty, jak sedí s tím druhým starochem.

Zašel jsem k nim, pozdravil a usedl vedle nich. Ve Štopuškově sousedovi jsem také poznal známého: býval to kdysi poddaný hraběte Petra Iljiče a byl propuštěn na svobodu, jmenoval se Michajlo Saveljev a říkalo se mu Pára. Žil u bolchovského souchoťinářského měšťana, který vlastnil zajezdňi hostinec, kde jsem se dosti často zastavoval. Mladí úředníci a jiní málo zaneprázdnění lidé, kteří jedou orelskou silnicí (kupce, zavrtané do pruhovaných peřin, to ani tak nezajímá), mohou dodnes vidět kousek za velkou vsí jménem Trojická obrovský dřevěný patrový dům, nadobro zpustlý, s provalenou střechou a zabedněnými okny, který stojí těsně u silnice. V poledne, za jasného, slunného počasí, není truchlivější podívané. Tady kdysi žil hrabě Petr Iljič, bohatý velmož staré doby, proslulý svým pohostinstvím. Celá gubernie se u něho sjíždívala, tančívala a veselila se jen což za břeskného vyhrávání domácí kapely a praskotu prskavek a bengálských ohňů. A nejedna stařenka si asi povzdychne a zavzpomíná na staré časy a uprchlé mládí, když teď projíždí kolem zpustlého bojarského

dvorce. Dlouho strojil hrabě hodokvasy, dlouho procházel s přívětivým úsměvem zástupem lichotných hostí; leč majetek mu na neštěstí pro celý život nevystačil. Když už byl docela na dně, odejel do Petrohradu hledat si místo a zemřel v hotelovém pokoji, aniž je našel. Pára měl u něho na starosti služebnictvo a ještě za života hraběte byl propuštěn na svobodu. Teď mu bylo asi sedmdesát, tváře byl souměrné a přívětivé. Usmíval se skoro napořád, tak jako se teď usmívají už jen pamětníci kateřinské doby – doboromyslně a vznešeně. Když rozprávěl, pomalu vysouval a přivíral rty, vlídně mhouřil oči a vyslovoval trošinku nosem. Smrkal a šňupal také pěkně zvolna, jako by konal nějaký obřad.

„Tak co, Michajlo Saveljiči,“ začal jsem, „jakýpak je úlovek?“

„I tuhle se račte kouknout do košíka, dva okounky jsem chytil a nějakých pět tloušťů. Ukaž to, Štopo.“

Štopuška mi nastavil košík.

„Jakpak se máš, Stěpane?“ otázal jsem se ho.

„I... i... inu, jde to, Milosti, tak pomalinku,“ odpověděl Stěpan zajímavě, jako by jazykem žoky převracel.

„A co Mitrofan, je zdráv?“

„I toť se ví, ja – jakpak ne, Milosti.“

Nebožák se odvrátil.

„Ale dnes nějak špatně berou,“ pravil Pára. „Je tuze horko, ryby jsou zalezlé ve vodě pod křovím, spí. Ty, Štopo, navlíkni mi hlístu. (Štopuška vyndal žížalu, položil si ji na dlaň, párkrát na ni plácl, navlékl ji na háček, plivl na ni a podal ji Párovi.) Děkuji ti, Štopo. A co vy, vašnosti, ráčíte být na lovu?“ pokračoval, obraceje se ke mně.

„Jak vidíš.“

„Tak, tak. A ten váš pejsek, to je englická, nebo furlandská ráce?“

Starý se někdy rád pochlubil, že i on ledacos zná.

„Sám nevím, jaká je to rasa, ale pes je to dobrý.“

„Tak, tak. A jestlipak taky ráčíte pořádat štvance?“

„Mám dvě smečky.“

Pára se usmál a pokýval hlavou.

„To už tak je: jeden je do psů blázen a druhý by je nechtěl ani zadarmo. Já si podle mého selského rozumu myslím, že psi se mají držet tak říkajíc spíš kvůli vážnosti. A všechno aby bylo jaksepatří, i koně aby byli v pořádku, i psáři jaksepatří v pořádku a všechno. Nebožtík hrabě – dej mu pámbu věčnou slávu! – jaktěživ žádný lovec nebyl, to teda ne, ale na psy on si potrpěl, a tak dvakrát do roka ráčil jezdit na hon. To se psáři vždycky sešli na dvoře v červených přemovaných kabátech a zatroubili na trubky. Jeho hraběcí Jasnost ráčila vyjít z domu, pak předvedli Jeho Jasnosti koně, Jeho Jasnost si na něho sedla a hlavní lovčí jí dal pěkně nohy do třmenů, pak si sundal čepici z hlavy, položil do ní opratě a podal je Jeho Jasnosti. Jeho Jasnost ráčila jenom takhle šlehnout bičíkem a psáři hned spustili povyk a vyrazili ze dvora. Hraběcí myslivec jel rovnou za panem hrabětem a držel na hedvábné šňůře dva nejmilejší pánovy pejsky a jen se tak po nich pořád díval, víte? A seděl pěkně vysoko ten hraběcí myslivec v kozáckém sedle a tváře mu jen hořely a oči mu litaly sem tam. No a hosti, to se rozumí, ti tam byli taky, to se k tomu patří. Zábava jak má být, a vážnost každému taky jak má být... Hrom do něho, utrl se!“ s těmi slovy cukl náhle udičkou.

„Ale hrabě prý dovedl užívat života, je to pravda?“ zeptal jsem se.

Staroch plivl na žízalu a hodil udičku.

„Velkomožný pán to byl, pravdaže, vašnosti. Však k němu taky jezdilo z Petrohradu nejvyšší panstvo, může se říct. I páni s modrými šerpami někdy při stole sedávali. A hostit – to zas náš hrabě uměl. To si mě zavolá a řekne: ‚Páro, potřebuju na zejtrejší den živé jesetery. Ať ti je seženou, rozumíš?‘ – ‚Jak poroučíte, Jasnosti.‘ Vyšíváné kabáty, paruky a španělky, ty nejlepší parfúmy a vodičky a tabatěrky a obrazy takhle velikánské – všechno objednával rovnou až z Pařízu. A když dával hostinu, panebože na nebi! To rachejtle jen litaly a na sanice se jezdilo, i z děl se někdy střílelo. Jen těch muzikantů měl na čtyřicet, kapelníka si vzal z Němec, ale tomu to vlezlo tuze do hlavy a chtěl sedávat s panstvem u jednoho

stolu, a tak ho Jeho Jasnost ráčila vyhnat, ať si jde spánembohem, prej však mí muzikanti se obejdou i bez něho. To se ví, pán může všechno. A jak se dali do tancování, tak tancovali až do božího rána a ponejvíc lakosés–matradúra. Á... vida, tak už tě máme, potvůrko! (Staroch vytáhl z vody menšího okouna.) Na, vem ho, Stópo! – Takového pána, jako byl náš, aby pohledal,“ pokračoval starý, když znovu hodil udičku, „ten měl srdce ze zlata. Někdy člověku i nějakou strčil, ale než ses otočil, už o tom nevěděl. Až na ty jeho frajlinky. Panebože mě netrestej, ale ty jeho frajlinky, ty ho stály majlant. A většinou si vybíral jen docela obyčejnské holky. Člověk by si řek, co můžou víc chtít? Ale kdepak, ty musely mít to nejdražší z celé Evropy! Pro mě za mě, pročpak si nezařídít život podle chuti – to je věc pánů, ale přijít kvůli tomu na buben, to zas není potřeba. A hlavně jedna, nějaká Akulina, teď už je nebožka, dej jí pánbůh nebe! Prachobyčejnská holka to byla, sitovského policajta dcera, ale to vám byla lítice! Někdy načisto i hraběti nafackovala! Ta mu snad musela učarovat. A mého synovce poslala na vojnu za to, že jí vylil čekuládu na nové šaty. A to neudělala jenom jemu. Ba... ale přeci jen to byly krásné časy!“ dodal staroch s hlubokým povzdechem, sklonil hlavu a zmlkl.

„Tak to byl váš pán přísný, jak slyším,“ začal jsem po chvílce.

„Tenkrát to byla taková móda, vašnosti,“ zavrtěl hlavou starý.

„Teď už to tak není?“ pravil jsem, nespouštěje z něho oči. Mrkl po mně.

„Inu arciť, teď je líp,“ zabrumlal a vyhodil daleko udičku.

Seděli jsme ve stínu, ale i ve stínu bylo dusno. Těžký žhnoucí vzduch jako by zmrtněl; rozpálená tvář toužila po troše větru, vítr však nikde. Slunce jen sálalo z modrého ztmavlého nebe. Přímo před námi, na protějším břehu, svítilo žluté ovesné pole, prorostlé tu a tam pelyňkem, a klásek se na něm nehnul! O něco níž stál po kolena v řece rolníkův kůň a líně se plácal mokrým ohonem. Občas vyplula pod převislým křoviskem k hladině velká ryba, pouštěla bublinky a zvolna zas sjížděla ke dnu, zanechávajíc za sebou jen zlehka zčeřenou hladinu. Cvrčci bláznivě vrzali v rezavé

trávě, křepelky volaly jakoby bez chuti, jestřábi kroužili nad poli, co chvíli ztuhli na jednom místě, zrychlili pohyby křídel a ocas roztáhli do vějíře. Seděli jsme bez hnutí zmořeni vedrem. Náhle se za námi v roklině ozval hluk – to někdo scházel dolů ke studánce. Ohlédl jsem se a spatřil jsem venkovana, snad padesátníka, uprášeného, v košili a láptích, s pletenou mošničkou a selským kabátem přes záda. Došel k prameni, chvíli hltavě pil, pak se vzpřímil.

„Že je to Vlas?“ zvolal Pára, když se na něho chvíli díval. „Pozdrav pánbůh, kmotře! Kdepak se tu bereš?“

„Pozdrav tě pánbůh, Michajlo Saveljiči,“ pravil muž a zamířil k nám, „z daleka jdu, z daleka.“

„Kdepak jsi byl celý čas?“ zeptal se Pára.

„Ále, do Moskvy jsem se vydal, za jemnostpánem.“

„A copak, copak?“

„Prosit jsem ho šel.“

„A o co?“

„Inu, aby mně slevil na obroku, nebo mě zas vzal na robotu, anebo mě třeba vystěhoval. Syn mi umřel, jakpak já to teď sám utáhnú.“

„Syn ti umřel?“

„Umřel, už je v Pánu,“ dodal rolník po chvílce. „Jezdil v Moskvě s kočárem; no a ten za mě právě platil obrok.“

„Copak vy jste teď na obroku?“

„Baže jsme.“

„A co tvůj jemnostpán na to?“

„Co jemnostpán? Hnal mě! Jak prej se opovažuju jít rovnou až na něho, od toho že je správce; nejprve prej to musím povědět správci... a kampak prej tě budu stěhoval... Nejdřív mi koukej zaplatit dluhy. Tuze se dopálil.“

„No a tak to jsi zase šel zpátky?“

„Inu baže, šel. Chtěl jsem se vyptat, jestli po nebožtíkovi něco neostal, ale špatně jsem pochodil. Šel jsem za jeho pánem, povídám, jářku, já jsem Filipův tatík, a on povídá: ‚To ti můžu věřit a nemusím. Ostatně tvůj syn po sobě nic nezanechal, ještě mi zůstal dlužen.‘ Tak jsem zas šel.“